

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՐ ԱՅԼՆ

ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամբողջ 28րդ տարեշրջանի (1912 թվական-1913 թվական) բաժնեգրողներն է 20 ֆրանկ. Թիւրքիայի և Գարսիսաստանի համար նորագրողներն է 10 ֆրանկ. ԿԱՆԻՍՏԱՆԻ և ԿԱՍԻՄՔԱՆԻ բաժնեգրողներն է 2 ֆրանկ. Թիւրքիայի և Գարսիսաստանի համար 1 ֆր. : Նամակ կամ դրամ չպահանջվում է :
M. PORTOUKALIAN
Directeur du journal Arménia
MARSEILLE (France)

ԻՐ ՏԱՐԻ

Թիւ 29

1913 ՓԵՏՐՎԱՐ 19 Դ.

(2. 8. 1913 Փետրվար 6)

ԳԱՅԵՐՈՒԹՅԱՆ

Նորագրողները, եթէ հարկ համարի, համառոտելով և կամ մասնաժողովի կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները : Գարսիսաստանի և Կասիմքանի կը հրատարակուած ձեռագիրները :
Գանձուցուածներ կը հրատարակուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով :
Գանձուցուած 1 միլիգրամ 1 սանդղակով : 1 գրութիւնը 2 սանդղակով :

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues au bureau de la Rédaction : Place Alexandre-Labadie, 17.

ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

“ԱՐՄԵՆԻԱ”

ԻՐ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

(1912 ՕԳՈՍՏՈՍ — 1913 ՅՈՒՆԻՍ)

Ամբողջ 28րդ տարեշրջանի (1912 թվական-1913 թվական) բաժնեգրողներն է 20 ֆրանկ (4 տողար ամբողջական կամ 7 ռուբլ և 50 կպ. ուսանական) ամէն տեղի համար, ի բաց աւել աւել Թիւրքիայի և Գարսիսաստանի, ուր կը զրկուի կէս բաժնեգրողներով, այսինքն ամբողջ տարեշրջանին համար 10 ֆրանկ բաժնեգրողներով : Կարելի է բաժնեգրողներու չափը քանի՜ ամսի համար որ ուղուի, ամսական 2 ֆրանկ (40 սենդ = 75 կպ.) հաշուելով, կամ 1 ֆրանկ Թիւրքիայի և Գարսիսաստանի համար :

Յայտնի է արդէն թէ անոնք որ «Արմենիայի Օժանդակ» արձանագրուած են մեր հրատարակած Օժանդակութեան Կանոնագրին համեմատ, իրաւունք կունենան Արմենիա ստանալու, քանի՜ անձի համար որ ուղեն, իրենց ստացած լրագրի ծրարին մէջ գրուելով և կէս բաժնեգրողներով, այսինքն ամբողջ շրջանին համար 10 ֆրանկով կամ ամսական 1 ֆրով, Կարելի է նաեւ Օժանդակի նշանակած բաժնեգրողի հասցէին ուղղակի զրկել թերթը, 12½ ֆր. (2½ տլր.) բաժնեգրողներով :

“ԱՐՄԵՆԻԱ”Ի ՅՈՒՆԻՍԱՐ

Արմենիայի և տարեշրջանի թիւերն որոնք բոլորովին սպառած են, շատերի հետաքրքրութեան առարկայ դարձած լինելով, այդ շրջանի մէջ Մ. Փորթուկալեանի գրած առաջնորդող յօդուածներէն գէթ 30ի չափ ամփոփուած են այս Յոշարարի մէջ որ ութաժողովով 124 երեսներէ կը բաղկանայ : Գինն է 1 ֆր. և 40 սանդղակ :

Տարածելու համար մէկ անգամէն 10 օրինակ գնողին կը զրկենք 10 օրինակը, ապահովագրուած ծրարով 10 ֆրանկի փոխարէն :

Դիմել Արմենիայի խմբագրութեան :

ԲՈՂԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Նամակ Թիւրքիայի (Կ. պոլիս.) — Հայերի Թիւրքիա. — Ա. Կ. Սեքիմեանի հիւանդութիւնը. — Ուրախութիւն երեսօր մը. — Տեղական. — Թիւրքական լուսեր. — Գարսիսեան պատերազմը. — Թիւրքիայի ելեւմտական վիճակը. — Նրբախմբի մասը. — Գանձուցումներ. — Բանասիրական (Թիւրքիայի անգլագրական մը եղալ) :

ՆԱԽԱԳԻՐ ԹԻՒՐԿԻԱԿԱՆ

Կ. պոլիս, յնվր. 29/11 փետր. 1913
Իրական բարեկրթողութիւնը ի գործ չի գնելու և սխալ հասկացուած անկախութեան կոյր ըմբռնումի հետեւանքով յառաջ բերուած սա պայքանեան պատերազմը՝ արդէն շատ սուղի նստաւ Թուրքիոյ այժմ ալ կուռնոյն վերսկսուածը Գոյոյ գրաւումին կապառնան Գուկարները, որ եթէ իրականանայ, ահա այն ատեն է որ Տաճիկներուն միշտ ծրագրած ալ ընաւ չը գործադրած բարեկրթողութեան թղթէ գղեակներուն քայքայումով՝ թերեւ կազմալուծուի նաեւ Տաճիկ պետութեան կազմը Եւրոպայէն վերջ նոյն իսկ Ասիոյ մէջ :

Եւրոպիոյ ու Ամերիկայի հանրային կարծիքը ցոյցանող հզօր մամոյն գրածներէն գաւառով, Երիտասարդ-Թիւրքերը՝ որոնք իրենց ձեռք ունին, հիմա, երբեմն Օսմանեան Կայսրութեան շնացող բեկորներուն ճակատագիրը ու ներկայիս մղուող պատերազմին վերջին պատասխանատուութիւնը կորսնցուցած ըլլալ կը թուին համակրութեան ուէ նշոյլ Եւրոպայի մէջ, ի բաց աւել շահամոլ, քրիստոնէութեան թշնամի ու մասնաւոր քաղաքական նպատակներ հետապնդող գերմանո-աւստրիական մամոյն հրեայ որոշ մէկ գաւառագրին մէջ. մինչդեռ անկո-սաքսոն, ռուս, ֆրանսական և իտալական թերթերուն մեծամասնութիւնը զանոնք յուսահատ խելագարներ նկատելու վրայ են որոնք անցեալին մէջ ներկայացուած հիւսնալի պատեհութիւններն ու միջոցները չափաւր գործածելով, և Տաճիկաստանը մէկ աղէտէն միւսը գլորեցնել վերջ,

հիմա ալ իրենց յախուռն ընթացքով իրենց աւերիչ գործը կատարելագործելու կը ջանան, կըսեն՝ ապացուցեալ առարկութիւններով :

Ասիական Թուրքիոյ մօտակայ ապագային մէջ պատահելիք փոփոխութեանց Աւստրիա սկսած է շատ քիչ գրեթէ բնական շահագրգռութիւն ցոյց չի տալ, իւր տենչանքներու ու անկախութիւններու ծանրութեան կեդրոնը միմիայն Գալիսիան ըսն մէջ գտած ըլլալով այս վիճակը գերմանո-աւստրիական միութեան մէջ վիճ մը բացած է ու այս իսկ պատճառաւ է որ Գերմանիա շատ անշուն օժանդակութիւն մը ցոյց տուաւ Աւստրիոյ ծրագիրներուն, որով և անուղղակի կերպով Աւստրո-Հունգարիա համաձայնութեան գերան մը հարթելու վրայ է, ներգաշնակ գործակցութեան հնարաւորութեան մը գալու համար Ռուսիոյ հետ, Զրանձ Ժողով կայսեր Զարին ուղղած անձնագիր նամակը, վիճնալի ու փեթերսպուրկի միջեւ երթեկող մասնաւոր պատուիրակութիւններ և ներկայ պատահարներու իրերայալորդ շարայարու մը ցոյց կուտան թէ վերջ ի վերջոյ Գերմանիոյ՝ Երիտասարդ-Թուրքերուն ընձեռած պղատոնական օգնութիւնները ուէ արդիւնք պիտի չունենան, Երբեք կամ համաձայնութիւնը յաղթական գուրս պիտի ելնէ ներկայ պայքարին մէջէն և Թուրքիա այնպէս ուժասպառ և կենսազուրկ կացութեան մը մէջ պիտի գլորի պատերազմէն վերջ որ չերկրին վերջնական սպառումին մէջ գէթ Ասիական Թուրքիոյ համար վաւաքուած անձեռնմխելիութիւնն իսկ երազի մը պէս պիտի դադրի գոյութիւն ունենալէ...

Եւ հիմա Երբեք Զինակցութեան ու Երբեք Համաձայնութեան պետութիւններուն Ասիական Թուրքիան իրենց միջեւ բայ բաժին ընելու համար մը մը կացութեան մէջ՝ կերելի թէ Հայերն ու Հայաստան կատարելու շատ կարեւոր դեր մ'ունին պատահելիք փոփոխութեանց մէջ : Գեր-

մաները որոնք միշտ ձգնած են ամէն կարելի միջոցներով մեղսել Հայկական Հարցը, այս անգամ տեսնելով թէ գո՞ւրա պիտի ըլլալ իրենց առայդ յաջողի, Գերմանի մէջ կազմակերպեր են գերմանական մեծ գոմիթ մը՝ նպատակ ունենալով պաշտպանել և զօրացնել Հայկական խնդիրը : Որեւիտեան գործերու քաջածանօթ յայտնի գերման անձնաւորութիւններ հիմա են սոյն մեծ կազմակերպութիւնը որ կոչուած է աչքառու գեր խաղալ գերման քաղաքական շրջանակներուն և հանրային կարծիքին մէջ ի նպաստ մեր ազգային Հարցին բարեշրջան գործին :

Գերմաները հիմա ըմբռնած են թէ առանց Հայ տարրին օժանդակութեան պիտի չկարենան իրենց մտադրած տնտեսական աշխարհակալութեան գործը գլուխ հանել դիւրաւ այս նպատակին համար Հայոց գատին սատարելով՝ Հայերուն համակրութիւնը և գործակցութիւնը կուգեն վաւաքել, թուրք և պատուար ընելու համար զմեզ Արեւելքէն ու Հիւսիսէն խուժող սլաւական արշաւանքին դէմ : Զարմանալին հոն է որ միեւնոյն նպատակները հետապնդելով Երբեք Համաձայնութեան պետութիւններն ալ գերմանականութեան գէթ իրը դէնք կուգեն գործածել Հայկական բարեկարգութեան խնդիրը, յուսալի է որ սակայն գէթ այս անգամ սոյն հակառակամարտ հոսանքներէն լոյս մը ծագի մեզի համար եթէ կրնանք գաղտնապահ խոհեմութեամբ և շրջահայեաց դիւաւապացուութեամբ օգուտ քաղել ներկայացուած առիթներէն :

Գաւառագրը ամենայն կատաղութեամբ սկսած է բոլոր գծերուն վրայ՝ Սեւ Մովսէս եղբորը Միտիաէն սկսեալ Տէրգոս, Զաթալա, Սիւրիպի, Ռոտոսթո, Միւրեֆթէ, Կէլիպոլու և Տարսուսէի ուղղութեամբ ամէն կողմ : Դաշնակից բանակները որոնց գլուխը կը գտնուին հիմա պուրկաբան մեծ ոյժեր, իրենց գործողութեան կեդրոն ընտրած են Կէլիպոլուի

Թերակզդին ու Տարաւանէի ներկայ
Գօլտոյ վիճակը այս անգամ բացար-
ձակապէս արգահատելի է. երկրակալի
լուռ ամայութիւնը մը տիրած է ամէն
կողմ. առեւտրական կեանքը գլխովին
դադարած է. սնանկութիւնները սկը-
սած են կարգաւ իրարու յաջորդել.
ոսկին ու արծաթը՝ մետաղ դրամը,
հազուադէպ եղած է հրապարակին
վրայ. զինուորական փոխադրութեանց
հետեւանքով Վոսփօրի, Ոսկերիւրի
ու Մարմարաի նաւարկութիւնները
գրեթէ դադարած, ապրուստը աղած
ահաւելի կերպով. բերաւոր զինուոր-
ներ կուգան կերթան, վերաւորներ կը
փոխադրուին, մեռելներ կը թաղ-
ւին. երկիրը իւր վերջին ոյժն է որ
սպառելու վրայ է պատմական այս
պատերազմին մէջ. նախկին աւագանի-
ներ, մեծ ու փոքր շատ մը պաշտօ-
նատարներ, հարուստ բարեկեցիկներ,
նորէն գունդագունդ գաղթելու վը-
րայ են Գօլտէն. Քրանսական և ռու-
սական շոգենաւները եթէ լեզու
ունենային, արդեօք ինչեք պիտի
պատմէին սա վերջին մի քանի տար-
ւան մէջ իրենց կատարած տարուբեր-
ներուն վրայ...

Իսկիւտար

ՏԻՐԱՆ-ՔՈՐԳՈՄ

ՀԱՅԵՐ Ի ԹԻԻՐԻԱ

Մեր նախորդ թուի մէջ հրատա-
րուած էինք թէ թիւրք զօրքեր
Ջէյթունցի գոտիք հայ զօրքեր
ձերբակալելու պատրուակով Հաճընի
հայ որսանոցը պաշարեր և կրակի
տուեր են. վերջին լուրերին նայելով,
այրուածը Ուրբանոց չէ եղեր, այլ
Արիւսիւնմի օգնութեամբ Հաճընի
մէջ բացուած Աշխատանոցը ուր 100ի
չափ արիւններ կաշխատեին 42 գու-
պայազօր մեքենայի վրայ. Հոն
պատրաստ կայ եղեր 50 000 գու-
պայ որոնք մեքենայներին և այլ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԹԻՆՉՈՒՄ ԿԱՊԱՏԱԿԱՆ ԵՂԱՅ (Մանկական լիշատակարան)

Ասկէ իբր քառասուն տարի առաջ
Վանայ վարժարաններու ուսուցիչներուն
և ներքին ու արտաքին շինութեանց
ծանօթ եղողները կարող են զգալ թէ
ի՞նչ էր այն ժամանակի ուսանողութեան
զինակը. Ամենուն պէս ես ալ տուէն
հետեւալու և ազմուկ չլսարուցանե-
լու համար շատ մանուկ ժամանա-
կէս վարժարան խրկուած էի ծնո-
ղացս կողմէն, սոցիալական այս բանա-
մէն ուղղուելով ուսուցչաց. «Միսը
քեզ, ոսկորը մեզ»։ Մեր միամիտ ծն-
նողք այն հաւատքն ունէին թէ փոքրիկ-
ներ որքան ծեծ ուտեն ու մաշին,
այնքան աւելի լաւ դաստիարակութիւն
ու շնորհք պիտի քանդուին ապագային։
Մեր վարժարանը մի ընդարձակ սրահ
էր. ուր իրարու քով խնդուած էին
200էն աւելի մեծ ու փոքր աշակերտ
ներ, երկու ուսուցչի և մէկ օգնականի
հսկողութեան տակ։ Նրբեմն հանգիստ
և որ ծեծեր անդի կուենային առանց
յանցաւորը քանելու. ահա սրապատիւ

Իրեքններին հետ բացաւորակ եղեր
են. Նոյն այրուած շէնքին մէջ՝ որ
հինգ տարիների մեծ առանձն էր
Թերակզաների սեփականութիւն, կա-
յին նաեւ գորգագործութեան Աշխա-
տանոց մը և աղիկներ զարժարան
մը։

Մեր պատրիարքարանը թաղի-
րով մը գտնոււ ըրեր է Բ. Դրան
այս գեղքի նկատմամբ որոշ տեղե-
կութիւններ ստանալու համար. Բ.
Դրանը պատահական է թէ իրենք
Հայ աւագաններն են (Ջէյթունցի
փոխադրական զօրքերը ըսել կուզեմ)
որ կրակի տուած են շէնքը, թէ կը-
ւին մէջ աւագաններն Տիգրան ը-
պանուած, Յովհաննէս վերաւորուած
և Ջ. հօգի ալ ձերբակալուած են և թէ
Հաճընի Հայ ժողովուրդը դո՛ւ և
ուրախ եղած է եղեր որ կառավա-
րութեան շնորհով ազատուեր է
այդ աւագանների ձեռքէն որոնք
գրամ պահանջելով զինք կը կեղե-
քեն եղեր։

— Առաջաւանդով պատասխանա-
տու-տեքին Տ. Վարդգէս որ շատիւ
բանասիրութեան գետապարտուած
էր նախորդ պատերազմական տեւա-
նի կողմէն, ուրախութեամբ կիմա-
նանք որ արձակուած է այժմ, լըն-
ջուելով իր գետաճիւղէ։

— Յաւովկիմանաք որ Ժամանակ
օրութեանը անպայման կերպով գա-
ղարման գետապարտուեր է պատե-
րազմական տեւանի կողմէն։

— Կ. պօլսի պատրիարք Արշա-
րուծի Արքեպ. գիմելով վարչապետ
և պատերազմական նախարար Խաչ.
մուս Շէվքէթ փաշին, խնդրեր է
որ 19 տարեկան հայ պատանիները
զինուոր չաւանդին. բայց վարչապետը
չէ հաճեր նկատի առնել այդ խըն-
դիրքը. առարկելով թէ թշնամին 17
տարեկաններն անգամ զինուոր առնել
սկսած է։ Յոյները պատրիարքարա-
նի կողմէն ալ այդ մտքով եղած դի-
մում մը մերժուած է նմանապէս։

Ճշուած հիպոտեզ կարգաւ կ'իջեմ ու-
սանողաց կանակի մատուց ոսկորներուն
վրայ, լաց ու վայնասունք կը լեզուէր
սրահը. իսկ քարն ու Ֆալախան մեծ դե-
րեր կը կատարէին, պատիժներ՝ որպի-
սիք յիշեցնել կուտան մեզ համարան
շրջանի բանասիրականները. Կարիք հո-
գալու և ջուր խմելու համար հրաման
պէտք էր առնել. երբեմն այդ հրաման-
ներ այնքան կուշանային մինչև որ 7-10
տարեկան տղայք կը թրջէին վարտիք
նին։

Ահա այսպիսի օրեր անցուցած էինք
վարժարանին մէջ մեր ընկերներով, բայց
և այնպէս այդ կեանքը քաղցր էր մեզ
համար և անմոռանալի. այդքան զգուշի
տանջանաւորներու մէջ իսկ կը փութա-
յինք ընկերներս գիրար գտնել ու իրար-
մով միմիկարուի։

Այդպէս շատ տարիներ շարունակեցինք
մեզ մեր պարոնցական կեանքը, մինչև որ մը
հայրս ըսաւ ինձի. «Աւետիս, այսօր դպրոց
երթալուդ վերջին օրն է. վա՛րժապետ-
ներուդ ձեռքը համարէ է երեկոյան
ու միմտիք առնելով հրաժարականը
առնու դպրոցին, վասնզի վաղը շուկան
պիտի երթաս, կեանքի ուրիշ դպրոց մը
մտնալու համար»։

Ա. Կ. ՍԵՐԷՆՍԵՆԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

Խորին ցուով կիմանաք Տրեշնոյի
Ասպարեզ լրագրի խմբագրական
Տիւր Ա. Կ. Սեքլեմանի հիւանդա-
ցած լինելը. Տիւր Ա. Կ. Սեքլեման
մեր այն սակաւթիւ հրագրական
գիրներէ մին է որոնք գիտեն լա-
կերպով գրել շարժել. քննադատել
առանց հայեցելու և ժողովրդի բարո-
յականութեան բարձրացումին և վը.
սեմացումին աշխատել իրենց լուրը
գետադրութիւններով և ազատական
գաղափարներով։

Ա. Կ. Սեքլեման որ Կ. պօլսցի
մ'է, իր գրական գործունէութիւն
սկսած է Կ. պօլսի մէջ Ա. Արքեպ-
եանի խմբագրականութեամբ հրա-
տարակուած Հայրենիք օրաթերթին
աշխատակցելով։ Յետոյ գնացած է
Հայաստան — կը կարճեք թէ ու-
սուցչական պաշտօնով — ուր համի.
տեան կառավարութեան կողմէն գա-
տապարտուած է ժամանակ մը բան-
տին մէջ անցունելու իբրեւ յեղափո-
խական։ Ի վերջոյ թիւրքերէն, որ
իր պաւակների հետ խորթ մօր մը
պէս վարուել միայն գիտե, անտանիկ
գաւաւով, Սեքլեման պարտաւորե-
ցաւ իր ընտանիքով մեկտեղ տեղա-
փոխուի Ամերիկայի Միացեալ-Նա-
հանգներէ Գալիֆօռնիա նահանգը։
Վերջին ժամանակներ մի քանի ըն-
կերների հետ մեկտեղ ձեռնարկած է
Տրեշնոյի մէջ Ասպարեզ շաբաթա-
թերթի հրատարակութեան որի
խմբագրականութիւնը ինք ստանձ-
նելով անվճար կը շարունակէ 5
տարիներէ ի վեր։ Ինչպէս կերելի
հայ հրապարակագրութեան բազմա-
տանի գործը (մանաւանդ արտասահ-
մանի մէջ)՝ բաւական քաջած է վեր-
ջերս իր առողջութեան, որի հետե-
ւանքն եղած է իր անկողին ընկնելը։

Այսու ամենայնիւ, ուրախ ենք
զէթ իմանալով որ հիւանդութիւնը
վտանգաւոր վիճակ մը առած չէ և
յուսատի է քիչ ատենէն իր առողջա-
նալը բժշկների գարմաններին շնոր-

Դպրոցական կեանքիս ամբողջ շրջանին
խնամակալս էր մեծ եղբայրս, որու կը
պարտիմ բարոյապէս ու մտաւորապէս
շատ բաներ։

Առաջին անգամն է որ սոք կը գնեմ
շուկայական լուին ու գարմանածական
սեմին վրայ. ո՛հ, նոյն պահուն զգացի
թէ ի՞նչ երջանիկ կեանք մը կ'որսնցունե-
րու վրայ էի. անմեղ ու միամիտ ընկեր-
ներու փոխարէն՝ արհեստագործական
ծանր լուծի ներքե պիտի ընկնեմ. վա-
րդաներու, ծախողներու և գնողներու
մոտ լի գէմեր կապարի ծանրութեամբ
կը ճնշէն կուրծքս. մանաւանդ առաջին
անգամն է որ կը լսեմ թիւրքերէն և
թիւրքերէն լեզուներ. շուկայն այս երկու
լեզուներ չլսուող չի կրնար իր հացը
ճարել։ Աստուած ի՛մ, սրտի ի՞նչ դառ-
նութեամբ կը գիտեմ շուկայի լիտի ան-
սարաններ, հայհուներ ու անցուգործ
ներ, որոնք մանկական մաքուր սիրտեր
ապականելու համար պատրաստուած են
կարծես։ Հոն են լեզուազարներ, ան-
պատկառ հայհուներ և ապականալ
բարքեր ունեցող զգուշի արարածներ։

Այդ անսարաններու ախար սպառ-
ութեան ներքե երեկոյան մութին

հիւ. Այդ մասին կը հորդանք Ա.
Ասպարեզի մեզ հասած վերջին թու-
(յնվր. 24) մէջ հետեւալը. («Ասպա-
րեզ» կը շարունակէ լոյս տեսնել
հրատարակել ընկերների ջանքեր
վը»)։

«Արգէն ծանուցած ենք Ա. Կ. Սե-
քլեմանի հիւանդութեան մասին. Հի-
ւանդը գեա բուրոյովն ազնկցած
և անկողնոյ կը ծառայէ. Բժիշկնե-
րուն ըսածին նայելով, լղարին կաթ-
ւած էր, որով ձեռն ձեռք և ձեռ-
ոտքը առժամապէս անդործածել
եղան»։

Ասպարեզի թէ ձեռագիր պատ-
րաստելու, թէ թարգմանութեան
ընկերու և թէ հայրենիքը պահե-
լու գործը գրեթէ ամբողջութեամբ
իր վրայ ծանրացած ըլլալով, ծանր
յոգնութեան և տեւական քնառու-
թեան ենթարկուած էր. Բժիշկնե-
րու տուած վկայութեան նայելով
Սեքլեմանին ֆիզիքականը առող-
ջեցողութեամբ կաթուածը տեղի
ունեցած էր։

Քաղաքիս ամենէն երեւելի շոր-
բժիշկներ քանալթէշըն ընկով առ-
կարակացութեան եկան թէ հիւան-
դին վիճակը երկրակալի չէ և թէ մե-
ծապէս յուսալի է անսր շուտափոյթ
ապաքինումը. Միայն թէ յատկա-
պէս պատուիրած են որ հիւանդը բո-
լորովին հանգարտ ձգուի և ունե-
մտաւանդութենէ ազատ ըլլայ»։

ՈՒՐԱԽԱԼԻ ԵՐԵՒԱՆԹ

Փորիք, 10 փետր. 1913

Հայ արտիստ-թատերական բեմա-
ւելացրեց իւր գնահատաների վրայ
նորեկ մեկն, որ եռամսայ անխնայ
միջան աշխատութիւններով առ-
ժամացաւ գնահատելի փառքեւօռ.
ներքե, որոնք են Մատամ Դեւաթօֆ և
Մատամ Ալիսի Ռուլէ որոնց նախա-
նախնութեամբ կազմակերպեցաւ մի
նուագահանգիստ (concert) ուր ամե-
նայն յաջողութեամբ երգեց և կա-
տարեց Տրանսիլիա առաջնակարգ և

տուն կը վերադառնաւ. ծերունի ծը-
նողքս ու եղբայրներս կը հարցնեն.

— Ինչո՞ւ այսքան ախար ես։
Պատասխանը հաւաքաբան փզկիւն
եղաւ. դպրոցէն հրաժարելուս վրայ զգա-
լացած էի. թէ եղաւ պահ մը որ ուրա-
խութիւն զգացի դպրոցական եղան ժա-
մանակի սպանդորական գրութեան
ազատուելու համար, սակայն, առաջ,
չարաչար սխալած էի. որքան ալ տան-
ջանալու լինէր հոն, բայց և այնպէս
սրտութեան ու մաքրութեան տաճար
էր. հոն էր որ անմեղ ընկերներով շըր-
ջապատուած՝ ընթերցանութեամբ ժամա-
նակ կ'անցունէիք, թէ և այդ ընթեր-
ցութեան գործար և օտար լեզուի մը չափ
անհասկանալի էին մեզ։ Նարեկէն վերջ,
Նիքիէ. Սորենապի, Նիքիէ և ասոնց նման
գրքեր էին գետադրարկելու ուսուցչի
օգնութեամբ աշխարհագրութիւնը թաղա-
նէինք վերլուծութեամբ. այդ ամեն-
քը թուեցաւ որոնք ու ձանձրանալի. բայց
շուկայի կեանքին մէջ ուր գտնել այն ան-
մեղ ու բարի ընկերներ. գրութիւն կա-
տարեց կը գործէի ու կը խորհէի։ Օ՛հ, ան-
տանիկ էր այս կեանքը ինձ համար.
միմտելով լուռ ու կատարեալ ճշմարտ-

1. The first part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice" and "The Hon. Mr. Justice".

ԵՐԵՎԱՆԵՐԻ ՄԱՆՔ

Revue Scientifique et Presse Médicale
Հանգանակներն մէջ վերջերս հրատա-
րուած են հետաքրքրաշարժ 3
մահացողներն որոնք գետ մէկ տա-
րեկան չեղած մեանոց երեխայների
հաշիւը ցոյց կուտան : Այդ հաշիւները
յիշեալ թերթերի վկայութեան հա-
յելով, ամենաճիշդ վիճակագրութիւն-
ների վրայ հիմնուած են :

Եւրոպական դանդաղ երկիրների
մէջ գետ 1 տարեկան չեղած մեանոց
երեխայների համեմատական հաշ-
ւետախտակն է հետեւեալը.

Ռուսիա	1.000	272
Աւստրիա	»	202
Հունգարիա	»	198
Գերմանիա	»	176
Իտալիա	»	156
Յուստան	»	143
Պոլիս	»	121
Սիւիս	»	108
Շուեյտ	»	77
Նորվեգիա	»	67

Ինչպէս կը տեսնուի, այդ տախա-
կի մէջ չափազանց քիչ տեղ մը բը-
նած չէ Յուստան ուր թեւ ծնունդ-
ների այնչափ շատ չեն որչափ Գեր-
մանիա և Իտալիա, բայց երեխայների
մահերն ալ շատ չեն, այդ երկիրների
հետ համեմատելով :

Մենք քաղաքներին մէջ աւելի շատ
կը պատահի երեխայների մահ քան
թէ գիւղերին մէջ : Դժբաղդապէս, մենք
քաղաքների հետեւեալ ցանկին մէջ
ալ Ռուսիայի մայրաքաղաքն է որ
առաջին տեղը կը բռնէ : (Թեւ
թիւրքիսի մայրաքաղաքն ալ, Կ.
պոլիսը, Եւրոպայի մէջ է, բայց այ-
ցանկի մէջ տեղ չէ ունեցած : Պէտք
թիւրքիսի մէջ ինչ բանի համար
կարելի է ճիշդ վիճակագրութիւններ
չենք բերել որ ասոր համար կարելի
լինի :

Մոսկուա	1.000	356
Պարիս	»	217
Գրեյուա	»	194
Միւնիխ	»	192
Մարսէյ	»	186
Վիեննա	»	183
Պրիստի	»	174
Պէրլին	»	168
Գորէնհայ	»	156
Համպուրկ	»	156
Լոնտոն	»	113
Փարիզ	»	105
Զուրիխ	»	95
Ամստերդամ	»	95
Ստոքհոլմ	»	91

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

ARMEMIA

(Անգլիերէն պատկերազարդ ամսաթերթ)

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱՃԱՆԴԻՆ

Երկու տարու Կոնստանտին, ինչպէս նաեւ

Արտատպահանի համար

Editor of Armenia
Flatiron Building
175, Fifth Avenue
New-York, N. Y.

ԲԱՑՈՂԱՅԻՆ

ԲԱՃԱՆԴԱՐՈՒԹԻՒՆ « ԲՈՂԱՅԻՆ »
Գ. ՅԱՐԵՆԵՐԱՆԻՆ

« Բոցբոլ » իր այս նոր շրջանին
պիտի հրատարակուի ամսաթերթ, 26
տիր թուղթով, 24 էջ, գունաւոր տոկոս
կողովով, կազմուած. բաժնեգիրք գար-
նի 15 դրուշ :

Մեր յարգելի բաժնեգիրքերը պիտի
ստանան տարին տասը թիւ, ճոխ,
շահեկան և բազմակողմանի բովան-
գակութեամբ, որովհետեւ որոշած ենք
մէն մի թուի 24 էջերուն 16ը յա-
կացնել սկանկներու յաջողութեան
գրութիւններուն նախապատուութիւն
տալով միշտ շահեկաններուն, հետա-
քըքրական կտորներուն և մնացեալ
8 էջը՝ այժմեական ու գործնական
խնդիրներու շուրջ գրուած խմբա-
գրականներու, գրական, գիտական,
կրթական ընտիր յօդուածներու՝ ո-
րոնց համար ապահոված ենք, ծա-
նօթ, կարող ու սիրուած գրիչներու
աշխատակցութիւնը : Գրողի տանք
նաեւ ամսական ամփոփ ու կարեւոր
տեղեկութիւններ Մարդուանի հորի-
զոնէն :

Ա. Թիւր լոյս կը տեսնէ յուլի 15ին.
ուստի մինչև յուլի 10 բաժնեգիրքերը
ընդունած և նոր շրջանի բաժանորդ-
ներուն անունները արձանագրած ըլ-
լալու ենք : Դրամ կրնա զրկուիլ մեզ
Օսմ. նամակադրոշմով և մանտափոս-
թով : Դիմել միմիայն Տնօրէն-Խմբա-
գրականին՝ Մամիկոն Վարժապե-
տեանի, Մարդուանի :

ԽՄԲ. « ԲՈՂԱՅԻՆ »

ԲԱՑՄԱՎԷՊ

Ազգային, բանասիրական, գրական
և գիտական ամսաթերթ

Բաժանորդ կարելի է գրուիլ ո՛ր ամսին
որ կողմից : Բաժնեգիրքն է տարեկան
Փր. 15. Հասցէ՝

Rédaction de la revue «Basmvop»
St. Lazare VENISE (Italie)

ԱՅԴԱՅԻՆ ԴԵՄՔԵՐ. — ԴՐԱՄԵՏ ԶԱՅԵՐ.
Առաջին շարք (Ազգային. — Մամու-
րեան. — Բազմաթան. — Սրուանձ
տեանց. — Խրիմեան. — Միսաքեան. —
Պէրպէրեան. — Դեր. Հիւրմիւրեան. —
Ս. Սարգսեանց) : Գրեց Հ. Սիմեոն Նրե-
մեան Միսի Գրեան ուստի : Վեներիկ.
տպարան Ս. Ղազար 1913 :

(Վեներիկ Միսի Գրեաններին պատիւ
ու պարծանք՝ բերող Միսաքեաններն Հ.
Ս. Նրեմեան սկսած է հրատարակել գրա-
գետ Հայերի վրայ իր ուսումնասիրու-
թիւններ, որոնք հաւանորէն 10 հատոր-
ներ պիտի կազմեն, այս Ա. հատորի յա-
ռաջարկին մէջ գրուածին նայելով : Ժա-
մանկագրութեան կամ արժանիքի դա-
սաւորութեան համեմատ չէ որ հետըզ-
հեաէ պիտի ներկայացուէ գրական գէժ-
քերը, այլ իր ժամանակի և հանգա-
մանքների գիւրտութիւններին համեմատ,
ինչպէս ըրած է նաեւ Յուստանի նշանա-
ւոր գրագէտ Ժիւլ Լըմէր, իր նմանորի-
նակ երկասիրութեան մէջ : Իր ուսում-
նասիրած գրագէտների ընտիր երկերէն
բաւական երկար հատուածներ մէջ կը
բերէ, ճաշակ մը տալու և ընթերցողի
գաւաճանն ալ ենթարկելու համար անոնց
վրայ իր գնահատութիւնը :

Չնայելով գրքին ստուարտութեան (510
երես), գիրն ալ շատ բաժնի նշանակուած
է. 1 Փրանգ վեներիկ մէջ :

Հայ գրագէտները բազմակողմանի ճանչ-
նալ ուղղութիւն խորհուրդ կուտանք
կարգաւ Հ. Ս. Նրեմեանի ուսումնասի-
րութիւնները) :

Յակոբ Յ. Թերզեան. Կիւիկիոն ԱՂԵՏԸ
(պատկերազարդ) : Ե հատոր, որով կամ-
բողանայ գիրքը : Խաղաղութիւն հատո-
րի գիրքն է 5 դր., ամբողջիւ 25 դր. :
Օտանալու համար գրեալ հեղինակին այս
հասցէով. Mr. Agop Terzian. Coumea-
pou. Constantinople :

(Կիւիկիայի աշխարհացունց կոտորածի
մանրամաս պատմութիւնն է, ականատե-
սի գրչէն ելած, բազմաթիւ վաւերագիր-
ներով հաստատուած և անձերի ու տե-
սարանների պատկերներով ներկայաց-
ւած : Առաւել 1909ի կոտորածի ման-
րամասնութիւններին ծանօթանալ ու-
ղղութեամբ թող անպատճառ կարգան այս
գիրքը) :

ՀԱՆԴԵՍ ԱՄՍՐԵՅԱՅ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱԹԵՐԹ
ԻԷ տարի-1913

Տարեկան բաժնորդագիրն է ամէն երկ-
րի համար 15 Փրանգ : Հասցէ՝

Rédaction de la revue «Handes
Amsorya»

VII/2 Mechitaristengasse, 4
VIENNE (Autriche)

ՀԱՅ ԼՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՐԻԻՐԱՄԵԱՅ (1794-1894

ՅՈՐԱԵԼԻՆԻ ՊԱՏԿԵՐԸ

Հայ ազգին մէջ լրագրի սկզբնաւու-
րութեան դարադարձին առթով 1894
թուականին հրատարակուած այս միա-
ձալ գիրքով և լուսատիպ phototypi-
quo) շքեղ պատկերի մեծութիւնն է
50x35 հարիւրորդամէթր և ապուած
է 70x45 հարիւրորդամէթր քաղա-
նի carton վրայ այլ և այլ բնագործ.
մէջտեղը գրուած է հայ լրագրու-
թեան հիմնադրին, Տ. Յարութիւն
ԴՅՆՅ. Շմաւոնեանի, պատկերը և բո-
լորտիքը՝ 1894ին հայերէն լեզուով
հրատարակուող բոլոր լրագիրները
աննշգրէթէ ամենքի խմբագրապե-
տների պատկերներով :

Գիրն է 4 Փրանգ, ճանապարհա-
ծախք մէկանգ հաշուած :

Եղիազար Մոռարտեան. Գննական
Պատմութիւն Արշակ Բ.ի և անոր Պապ
որդուն. (Հայոց պատմութեան մէկ
կարեւոր կէտին վրայ քննադատական
տեսութիւն մ'է որի համար Մ. Աղա-
բէկեան գրած է թէ «Հեղինակին այդ
ձեռնարկութիւնը պատիւ է բերում
իրան և այն ազգին, որին պատկանում
է պատմութիւնը») : 2 Փր. 50

POUR LES PEUPLES D'ORIENT

Organe des revendications armé-
niennes, paraissant le 10 et le 25 de
chaque mois.

Directeurs : Francis de PRESSENSÉ
et Victor BÉRARD.

Abonnements : France, 8 fr. Etran-
ger, 10 fr.

Adresse de l'Administration : 31,
Villa d'Alesia. PARIS (14e)

Adresse de la Rédaction : M. Va-
randi, 4, rue Crebillon. PARIS (5e).

Այս թերթի կէտը Փրանսերէն է և
կէտը անգլիերէն. այնպէս որ թէ՛
Փրանսագէտներ և թէ՛ անգլիագէտ-
ներ կրնան օգտուիլ անկէ :

Հրատարակուած է արդէն փետր.
10ի (5րդ) թիւը :

ԻՄ ՀԱՅՐԱՍՊԱՆ ԸՆԿԵՐԸ

Կ. ՎՈՒՍՈՅ ՀԱՅՈՑ ԿԵԱՆՔԵՆ ԱՅԵՆՈՒՄ
ՄԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԳՐԵՑ ԱՂԱԶԱՐԻՐ

Այս հեռաքրքրաշարժ գրուած Գր.
ներկայացուէ ընտանեկան տիւր-
պատկերներէ մին աւր կը տեսնուի թէ
անբարոյական մի հայր իւր ազգակա-
նած վարքաբարքով որչափ չարի-
ւերի գաւառա գործած է և վերջի
վերջոյ ինք ալ իւր որդու ձեռքով
պատնեւած և ոչնչացուած է աշ-
խարհէ : Գիրն 1 Փրանգ :

ՄԻ ՊՈՒԼԿԱՐ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ

(ՀԱՐԱՐԻՍ ՍՈՐՈՑԱՆՈՎ)

ՅՐԱՆՍԵՐԵՆԻ ԲԱՐԳՄԱՆԵՑ

ՄԱՐՏԻՑ ԺԱՐՁԱԿԱՆԱՆ

1894

1 Փրանգ և 40 սանթիւ :

Տարածելու համար մեծ քանակու-
թեամբ առնողներին 25 % զեղչ կը
լինի :

ՀՐԱՍԱՐԱԿԱԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐՈՒԳԱԼԵԱՆ

Ս.

ՀԱՅ ԴԻԻՑԱԶՆՈՒՀԻ ՄԸ

Ք ՅԱՊԱՐՈՒԹԻՒՆ

Անուանի գրագէտ Ստեփան Ու-
կանի գրած այս փոքրիկ վեպը որ
հիմնուած է իրական դէպքի մը վրայ
և հեղինակին արտօնութեամբ առա-
ջին անգամ առանձին տետրակով հը-
րատարակուած էր Մարտիսի մէջ Մ.
Փորթուկալեանի նոր բացած հայե-
րէն տպարանէն, վաղուց արդէն
սպասած լինելով, այս անգամ Բ. Եր-
պագրութեամբ կրկին լոյս տեսած է :

Գիրն է 40 ՍԱՆԴԻՄ ԱՄԷՆ ՏԵՂ

Մենք բանակութեամբ գնողից գեղջ կը
լինի : Գիմել հրատարակողից քէ՛ այս է-
րէ իր միւս հրատարակութիւններէ հա-
մար որոնք դեռ չեն սպասուած :

Հաղի՝ M. Portoukalian

MARSEILLE (FRANCE)

Բակոնարան. Կիւպրոս կղզի (Ա. Աշ-
խարհագրական և պատմական տեսու-
թիւն. Բ. Հայ գաղթականութիւն) :
1 Փր. 25

ՏՆՈՐԵՆ-ԻՄԱԳԻՐ

Մ. ԺԱՐՁԱԿԱՆԱՆ

ՄԱՐՏԻՑ

Հայերէն տպարան Մ. Փորթուկալեանի

Le Gérant : François CARRIERE

Marseille. — Imprimerie du Midi